

Trøndelagsfylkene og betydningen av gruveindustrien

Adm. direktør Jarle Gunnes

I Trøndelag er det svært ulike forhold både klimatisk og befolknings- og næringsmessig. Fra de ytre kyststrøk til de store jordbruksbygdene omkring Trondheimsfjorden og videre til de øvre fjellbygder er det et fullstendig skifte i naturforhold og landskapskarakter. I fjell- og kystbygdene er næringsgrunnlaget svært ensidig, og forholdene på arbeidsmarkedet har gjennom lengre tid vært vanskelige. I slette- og dalbygdene er de økonomiske forholdene bedre, jordbrukene større og det er større valgfrihet i planteproduksjonen. Skogbruket har ofte en betydelig sterkere stilling i slette- og dalbygdene enn i kyst- og fjellbygdene. Derfor er også befolkningskonsentrasjonen størst ved Trondheim, og de fleste større tettbebyggelsene er beliggende ved Trondheimsfjorden. Av et samlet folketall på omkring 340 000 i Trøndelag, har således den nye Trondheim kommune over $\frac{1}{3}$ av befolkningen i landsdelen.

Gruveindustrien har skapt grunnlaget for flere befolkningskonsentrasjoner i Trøndelag, særlig i fjellbygder. Bergverksdrift er da også et meget viktig næringsgrunnlag i enkelte av våre bygder, selv om be-

tydningen av den har vært større, spesielt sysselsettingsmessig sett, i tidligere tider. Etter produksjonsstatistikken for 1965 var det i større bergverksbedrifter m. v. sysselsatt 1349 personer eller 6 % av sysselsettingen totalt i vår landsdel i industri og bergverksdrift. I tillegg kommer imidlertid næringsvirksomhet, bygge- og anleggsvirksomhet, annen tjenesteyting og selvsagt også en del industrivirksomhet, f. eks. verkstedindustri. Bearbeidelsesverdien ved de bergverksbedriftene i Trøndelag som inngår i vår industristatistikk utgjorde i 1965 i alt 68 mill. kroner. Dette tilsvarer 15 % av bearbeidelsesverdien i bergverksdrift i Norge, mens folketallet utgjør 9 % av landets.

Interessant kan det være å sammenligne sysselsettingstallene og bearbeidelsesverdien ved bedriftene med andre viktige industrigrupper i vår landsdel. Sammenligner vi f. eks. med treindustri og treforedlingsindustri, sysselsatte disse to industrigrupper i 1965 i alt 3715 personer med 121 mill. kroner i bearbeidelsesverdi. De to industrigruppernes bearbeidelsesverdi var således knapt dobbelt så stor som bergverksbedriftenes. En annen viktig industrigruppen i Trøndelag er jern-

og metallvareindustri, som i 1965 sysselsatte 2060 personer, og hadde en bearbeidelsesverdi på 70 mill. kroner, eller omtrent tilsvarende beløp som for bergverksbedriftene.

I Nord-Trøndelag dominerer Fosdalens Bergverk A/S med en beskjeftigelse på ca. 450 arbeidere og funksjonærer. Derenest kommer Skorovas Gruber i Namskogan med en beskjeftigelse på omkring 200 personer. I dette fylket er en imidlertid særlig spent på utviklingen når det gjelder Joma bergverk i Røyrvik. Det regnes her med en beskjeftigelse på ca. 100 personer. I vår komité er vi spesielt spent på i hvilken utstrekning en videreførelse vil bli gjennomført i Nord-Trøndelag. Utskipningsstedet er også viktig, om det vil bli Foldereidfjorden eller ved Namsos. På det siste stedet ligger det godt til rette for videreførelse, mens det i Foldereidfjorden er små muligheter. Lønnsomhetsbetraktninger og langtidsvurderinger blir her avgjørende.

I Sør-Trøndelag er Orkla Grube A/B's virksomhet på Løkken viktigst og fremdeles størst i Trøndelag med ca. 600 ansatte, til tross for sterk reduksjon i mannskapsstyrken i de siste årene. A/S Røros Kobberverk sysselsetter mellom 50 og 60 personer. A/S Killingdal Grubeselskap i Ålen sysselsetter også 50—60 personer, mens det ved et flotasjonsverk i Trondheim sysselsettes nær 20 personer. Ved Undal Verk i Rennebu skal nå produksjonen tas opp igjen. Her kan vi imidlertid ikke regne med mer enn 20—30 personer.

Et problem en har vært sterkt opp-tatt av, særlig de som steller med

arbeidsmarkedsforhold og regionplanlegging, er konsentrasjonen av ny bosetting med grunnlag i gruvedrift, som selvsagt er sterkt råstofforientert. Bygdesamfunnene som etableres i Røros, i Ålen, på Løkken, i Malm og i Øvre Namdal, har stor glede av de virksomheter som legges til slike steder, men ved rasjonalisering eller om gruvene etter hvert blir tømt, vil problemene oppstå. Et typisk eksempel i så måte er Røros, hvor sysselsettingen ved Røros Kobberverk for 40—50 år siden var 600 personer, men nå er under tideneparten. Likevel har Røros Bergstads befolkning økt, og det har til og med vært netto innflytting til selve tettstedet i de siste årene. Dette har imidlertid delvis skjedd på bekostning av bygdene omkring, hvor folketallet er blitt sterkt redusert. Distriktenes Utbyggingsfond, og forløperne til dette fondet, har i etterkrigsårene medvirket til å skape sysselsettingsgrunnlag til erstatning for innskrenkningene i gruvedriften. På mange måter har det for de kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter vært en vanskelig oppgave. Men på den annen side har gruveindustrien skapt grunnlag for utbygging av samfunnsgoder, som har gjort det noe lettere å skaffe industrivirksomhet til et slikt sted, sammenlignet med andre bygder som ikke har hatt et slikt grunnlag å bygge på. Det var særlig i 1950-årene at myndighetene engasjerte seg sterkt i utbyggingen i Røros, og det ble stort sett oppnådd gode resultater. Det var gledelig å kunne utvikle stedet også fordi grunnlaget på denne måte er lagt bedre til rette for å bevare de

gamle bygninger og andre historiske minnesmerker en har på Røros, og derved bl. a. skape grunnlag for en videre utbygging av turistnæringen på lengre sikt.

Problemene har vært store når det gjelder befolkningskonsentrasjonen i Løkken og Orkanger. Toppsysselsettingen ved Orklakonsernets bedrifter var i 1954 om lag 1500 sysselsatte, men beskjeftigelsen er nå bare 40 % av dette toptallet. For å motvirke denne ugunstige utviklingen er det også her gjort store anstrengelser for å reise ny industrivirksomhet. Forholdene har ligget særlig godt til rette for det i Thamshavn ved Orkanger. Ombyggingen av smelteverket til en ferrosilisiumbedrift, et silisiumkarbidanlegg, en sponplatefabrikk med lamineringsanlegg og en fabrikk for trekonstruksjoner og impregnering har medvirket til å skape tilsvarende sysselsetting i Orkanger som i det nedlagte smelteverket. Derimot er problemene noe større på Løkken, hvor de naturlige forhold ikke ligger så godt til rette for industriell ekspansjon. Blant annet er avstanden til Trondheim større og veiforbindelsen gjennom Orkladalføret lite tilfredsstillende.

Dette fører tanken hen på hvorledes en bør bygge ut de boligsamfunn som skal knyttes til bergverksbedrifter i fremtiden. Vi er her særlig interessert i utbyggingen i Røyrvik, om tettbebyggelsen skal legges i nærheten av gruvefeltet i Jomali, eller i sentrum i Røyrvik, 18 km fra Jomali.

Det er såpass store samfunnsinvesteringer som her må gjennomføres at alternativet Røyrvik sentrum bør vurderes nøye. Dette ligner problemene ved Hjerkin, hvor det ikke skal bygges opp noe nytt tettsted; det hele baseres på det tettsted som er bygd opp omkring gruve drift i Follidal. I Røyrvik er det imidlertid samme kommune, mens en i Follidal—Hjerkin til og med har med to fylker å gjøre.

Jeg har i dette korte innlegget berørt en del av de problemer en står overfor når det gjelder by- og regionplanlegging, og som vår komité, Trøndelagskomitéen, skal forsøke å trekke opp hovedretningslinjer for. At det oppstår problemer også for de offentlige myndigheter i forbindelse med etablering av ny gruveindustri, og spesielt ved reduksjon i sysselsettingen eller hel stans av gruveindustrien, er klart. Men det betyr ikke det samme som at vi ikke ønsker en utvikling med etablering av ny virksomhet på dette feltet. Her i Trøndelag har gruveindustrien gjennom tidene spilt en meget viktig rolle for den økonomiske ekspansjon, og vårt håp er at dette også i fremtiden vil være tilfelle. Ved et godt samarbeid mellom gruveindustriens ledelse og de offentlige myndigheter vil en sikkert løse problemene slik at de samfunnsmessige investeringer kommer til størst mulig nytte både på kort og på lang sikt. Dette samarbeid er også nødvendig for å løse forurensningsproblemer.